

İLÂHİYAT FAKÜLTELERİ FELSEFE TARİHİ ANA BİLİM DALI 3. KOORDİNASYON TOPLANTISINA DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Symposium Review: History of Philosophy Third Coordination Meeting in Kahramanmaraş

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YILDIZ*

Genel olarak koordinasyon toplantıları, herhangi bir alanın temel problemlerinin ele alındığı, o alandaki derslerin ve çalışmaların daha verimli hale getirilmesi için nelerin yapılması gerektiği hususunda istişarelerin yapıldığı toplantılardır. Bu çerçevede bu yıl Kahramanmaraş'ta düzenlenen İlahiyat Fakülteleri Felsefe Tarihi A.D. 3. koordinasyon toplantısında da bu alanla ilgili temel problemler, eksiklikler ve yapılması gereken şeyler konusunda, alanın öğretim elemanları serbest bir konuşma ortamında fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Bu toplantıyı genel olarak değerlendirdiğimizde, ele alınan ve üzerinde konuşulan konuları üç ana başlık altında toplayabiliriz: 1) Felsefe Tarihi derslerinin ilahiyat eğitimi açısından gerekliliği ve bunun gerekçeleri, 2) Felsefe tarihi derslerinin daha verimli hale getirilmesi için alan öğretim elemanlarının yapması gerekenler, 3) Felsefe Tarihi A.B.D olarak karşılaşılan genel problemler.

Toplantıda değinilen bu genel başlıklara baktığımız zaman en temelde, alan hocaları genel olarak felsefe derslerinin ve özel olarak da felsefenin alt yapısını sağlayan "Felsefe Tarihi" derslerinin ilahiyat fakültelerinin ders müfredatında bulunmasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Aslında tüm derslerin ve alanların, eğitim programı açısından, kendi gerekliliklerini ortaya koyma çabaları beklenen bir şeydir. Fakat yakın zamanlarda, felsefe tarihi derslerinin ilahiyat eğitimi içerisinde gereksiz dersler olduğu şeklindeki bir algının ürünü olarak, bu derslerin zorunlu ders olmaktan çıkarılması girişimleri olmuştur. Bu durum Felsefe Tarihi derslerinin ilahiyat eğitimine, ilahiyat fakültesi öğrencisinden beklenen yeterliliklere katkısının ne olacağı konusunda gerekçeler sunmayı daha da önemli ve öncelikli kılmıştır. Bu sebeple toplantıda konuşan hocalarımız felsefe tarihi derslerinin ilahiyat eğitimi açısından gerekliliğine ilişkin gerekçeler sunmuşlardır. Bu gerekçelerin bazılarını genel olarak şu şekilde özetleyebiliriz:

Felsefeyi tanımlamak zor olmakla birlikte; "Felsefe, varlık, bilgi ve değer alanlarında rasyonel, eleştirel, kapsamlı, tutarlı ve sistematik bir şekilde

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri/Felsefe Tarihi A.B.D. Öğretim Üyesi

düşünmektir” şeklindeki genel tanımı dikkate aldığımız zaman, felsefi etkinliğin mahiyetine dair genel bir kavrayışa ulaşabiliriz. Zira bu tanım bize hem felsefi etkinliğin konu alanı hakkında, hem de bu etkinliğin niteliği hakkında bilgi vermektedir. Bu tanıma göre felsefe insanı ilgilendiren tüm konuları kapsamaktadır ve bu konulara yönelik bir düşünme etkinliği olan “felsefi düşünme”, gelişigüzel bir düşünme değil, belirli niteliklere sahip bir düşünmedir. Felsefe tarihi de genel olarak insanlık tarihindeki felsefi düşünce mirasını kapsamaktadır. Buna göre Felsefe Tarihi’nin niçin gerekli olduğu konusunda hem felsefi düşüncenin niteliklerinden, hem de onun “insanlığın ortak fikir mirası” olması olgusundan hareket edilebilir.

1) Konuya birinci açıdan bakacak olursak, aslında rasyonel, eleştirel, tutarlı, kapsamlı ve sistematik düşünebilme becerisi, tüm insanların hayatlarının her alanında yararlanabilecekleri becerilerdir ve bütün eğitim kurumlarımızın hedefleri içerisinde bu tür becerileri kazandırma hedefi yer almaktadır. Dolayısıyla bu tür zihinsel becerilerin geliştirilmesine doğrudan ve en fazla katkıyı sağlayacak olan felsefe derslerinin, tüm eğitim kurumları için çok önemli olduğu açıktır. Özellikle de temel konu alanı “din” olan ilahiyat fakültelerinde okuyan öğrencilerin bu alandaki bilgileri daha doğru ve iyi bir şekilde anlayabilmeleri için bu tür zihinsel becerilerinin geliştirilmesi zorunludur. Aksi takdirde, aslında temel dini konuları ve metinleri tam anlamıyla kavrayamayan, sunulan bilgileri sadece ezberleyen bireyler yetiştirilmiş olacaktır. Bu şekilde yetişen ilahiyat mezunları da toplumun dini konulardaki ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalacaktır.

2) Konuya felsefe tarihinin aslında insanlığın ortak fikri mirası olması açısından baktığımız zaman da felsefe tarihini bilmenin son derece önemli olduğu görülebilecektir. Zira felsefe tarihinde ele alınan temel konular tüm insanları bir şekilde ilgilendiren temel konular ve sorulardır. Bu sorular herhangi bir filozofun şahsi soruları değildir. En genelde varlık âlemi içerisinde kendi yerini tespit etmeye, kendisini, içinde yaşadığı varlık âlemini ve hayatını anlamlandırmaya çalışan insanın sorularıdır. Ve bu soruların temel sorular olması aslında bunların insanın tüm pratik hayatının arkasındaki temel koşullara dair sorular olmasıdır. Temel ayırt edici özelliği “düşünmek-akletmek” olduğu genel olarak kabul edilen insanın bu tür sorularla yüzleşmeden, bu temel konularda bir takım kavrayışlara ulaşmadan, yaşamına devam etmesi mümkün olsa da çok istenilen bir şey değildir. Nitekim bu konuya dinî açıdan baktığımızda birçok ayet-i kerîme insandan sürekli kendisi ve varlık âlemi hakkında tefekkür etmesini istemekte, şuursuz, bilinçsiz, ezbere bir hayat tarzını eleştirmektedir. Dolayısıyla insanı ilgilendiren varoluşsal konularda düşünme etkinliğinin insani bir etkinlik olduğunu ve bu etkinlik sonucu ortaya çıkan felsefi mirasın da tüm insanlar için ortak bir miras olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre insanlığın bu temel konulardaki tefekkür serüvenini bilmenin insanın ufkunu ne kadar açacağı aşikârdır. Dolayısıyla bu ufka sahip kişilerin karşılaştıkları durumlara/konulara yaklaşırken takınacakları tutumun,

ulaşabilecekleri derinliğin bu ufka sahip olmayanlardan çok farklı olacağı açıktır. Buradan hareketle, felsefi fikir mirasını bilmenin ve kavramanın İslamiyet başta olmak üzere dinlerin temel metinlerini, temel konularını, dinin insan için önemini vb. daha derin bir şekilde anlama konusunda son derece önemli olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Zira din insana hitap etmekte ve felsefe tarihi de insanın anlam arayışının serüvenini sunmaktadır. Dolayısıyla insana hitap eden dini, temel dini kaynakları tam anlamıyla anlayabilmek için, bu insanın kaygılarını, entelektüel arayışlarını bilmek son derece önemlidir.

3) Felsefe tarihi derslerinin ilahiyat eğitime katkısı genel olarak felsefenin ve felsefe tarihinin birçok alanın olduğu gibi ilahiyat müfredatında yer alan İslam felsefesi, kelam, tasavvuf gibi dersler için bir alt yapı oluşturması açısından da değerlendirilebilir. Zira, İslam felsefesi, kelam ve tasavvuf üzerinde felsefenin etkisinin olduğu çok açık bir olgudur. Bu alanlarda ele alınan birçok konu, kullanılan birçok kavram, birçok fikir, kaynağını felsefe tarihinden almaktadır. Dolayısıyla bu alanları tam anlamda anlayabilmek için onların temellerindeki felsefi alt yapıyı bilmek son derece önemlidir.

4) Her ilahiyat öğrencisinin genel düzeyde de olsa bir felsefi kültüre sahip olması gerekir. Zira aslında felsefi dil insanlığın ortak bir dilidir. İlahiyat fakültesi mezunu olan öğrenciler toplumun değişik kesimlerinden, farklı ideolojilerden, inançlardan insanlarla muhatap olacaktır. Bu insanlarla iletişime geçebilmesi için her şeyden önce onlara karşı anlayışlı, önyargısız yaklaşabilme tutumuna ve onların konuştuğu dili anlayabilecek kavramsal bir zenginliğe sahip olması gerekir. Bu özelliklerin gelişmesinde de felsefe derslerinin katkısı çok büyüktür. Ayrıca ilahiyat fakültesi mezunu öğrencilerin diğer alanlardan edindikleri bilgi birikimini, daha rasyonel ve temellendirilmiş bir şekilde sunabilmeleri son derece önemlidir. Bu becerilerin geliştirilmesinde de felsefe derslerinin katkısı çok büyüktür.

Felsefe tarihi koordinasyon toplantısında yukarıda bir kısmını zikrettiğimiz gerekçelerle felsefe tarihi derslerinin ilahiyat eğitimi açısından çok gerekli olduğu konusunda fikirler belirtildikten sonra bu eğitimin daha verimli olması ve yukarıda belirlenen kazanımlara ulaşılması için alan öğretim elemanlarının neler yapması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede ortaya çıkan ana düşünceleri şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Genel olarak öğrencilerde felsefe derslerine yönelik bir önyargının olduğu söylenebilir. Bu tür önyargıların ortadan kaldırılabilmesi için ilk derslerde bu dersin mahiyeti ve beklenen kazanımların ne olduğu konusunda açıklamalarla başlanması önemlidir. Ayrıca felsefe derslerinin daha verimli hale getirilmesi için bu alanın temel konularını, kavramlarını tanıtıcı mahiyetteki "Felsefeye Giriş" derslerinin 1. veya 2.sınıflara ders olarak konulması faydalı olacaktır. Bu yapılamasa dahi felsefe tarihi derslerinin ilk iki haftası "felsefeye giriş" mahiyetinde

işlenmelidir. Böylece öğrencilerin felsefe hakkındaki önyargıları bir ölçüde giderilebileceği gibi, öğrencilerin bu dersten neler kazanacağı konusunda da bir fikir edinebilecektir.

2) Genel olarak felsefe dersleri öğrenciler tarafından çok “uçuk-hayali” ve aslında kendilerini çok fazla ilgilendirmeyen dersler olarak görülmektedir. Bu önyargının aşılabilmesi için de felsefe tarihi derslerinde ele alınan konuların aslında sırf söz konusu filozofların problemi olmadığı, bu konuların aslında insanın akıl ve ruh dünyasının ortak zemininden kaynaklandığı gösterilebilmelidir. Bu yapıldığı zaman dersin verimliliğini artıran bir etken olan interaktif eğitim için de bir olanak doğacaktır. Zira öğrencinin söz konusu sorunların kendi zihin dünyasındaki karşılığını görmesiyle derse katılımı daha da kolaylaşacaktır. Daha özel anlamda da ilahiyat fakültelerinde felsefe tarihi dersleri işlenirken ele alınan filozof ve fikirlerin İslam düşünce dünyasındaki yansımaları, söz konusu fikrin İslâmî düşünce açısından değeri gibi konularda öğrenciye bir kavrayış sunulabilmelidir. Bu şekildeki bir tutum, öğrencinin felsefe tarihi dersleri ile diğer dersler arasındaki bağlantıyı kurmasını ve öğrendiği bilgileri daha kolay bir şekilde anlamlandırmasını sağlayacak, aynı zamanda bu dersin diğer dersler açısından da önemli olduğunu kavramasını sağlayacaktır.

3) Felsefe tarihi derslerinde filozofları kronolojik bir şekilde ele alırken, bu filozoflar arasındaki bağlantıları kurabilmek de son derece önemlidir. Bunu sağlamanın en etkili yollarından birisi konulara sistematik felsefe açısından bakabilmektir. Eğer felsefe tarihi boyunca ele alınan temel felsefi problemler ve bu problemler çerçevesinde sunulan belli başlı ana cevaplar tespit edilip, bu ortak noktadan hareketle felsefe tarihindeki filozoflar anlatılabılırsa, bu tutum felsefe tarihinin daha bütünlüklü ve kendi içerisinde bağlantılı bir yapı olarak anlaşılmasını sağlayabilecektir. Bu açıdan Türkçe’de “Sistematik Felsefe Tarihi” türünden felsefe tarihi kitaplarının bulunmamasının bir eksiklik olduğunu da söyleyebiliriz.

4) Felsefe tarihi derslerinin daha etkili olması açısından yapılabilecek başka bir önemli uygulama da; öğrencilerin bir şekilde filozofların kendi temel eserlerini okumalarını sağlayabilmektir. Böylece öğrenci hem filozofların fikirlerine doğrudan ulaşmış olacak, hem de aslında felsefenin ne olduğuna dair daha doğru bir kavrayışa ulaşabilecektir.

Koordinasyon toplantısında, felsefe tarihi derslerinin daha verimli işlenmesi konusunda bu tür fikirlere değinildikten sonra, alanın öğretim elemanlarının kendi başlarına çözemeyecekleri sorunlara değinilmiştir. Ve aslında bu sorunlar yukarıda belirtilen beklentilerin gerçekleşmesi için temel koşulları oluşturmaktadır. Bu çerçevede vurgulanan en temel konulardan birisi, “Felsefe Tarihi” ana bilim dalının mevcut ilahiyat fakültelerinde anabilim dalı olarak muhafaza edilmesi ve yeni açılan “İslâmî İlimler Fakülteleri”nde de, bu alana

anabilim dalı olarak yer verilmesi gerektiğidir. Zira bu alan, bir anabilim dalı olarak mevcut olmadığı zaman; alana öğretim üyesi yetiştirme, mevcut öğretim üyelerinin kadro durumları gibi konularda problemler ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı felsefe tarihi dersleri, aslında bu alanda çalışmalar yapmamış hocalar tarafından verilmeye başlanacaktır ki, bu da derslerin verimliliğini düşürecektir.

Bu çerçevede karşılaşılan başka bir problem de, üniversite kadrolarına öğretim elemanları alınırken, ilahiyat fakülteleri Felsefe Tarihi anabilim dallarına yeteri kadar kadro verilmemesidir. Örneğin yakın zamandaki ÖYP atamalarında bu alana çok az sayıda kadro verildiği görülmektedir. Bu durum, bu alanda lisansüstü yapma eğilimini azaltmakta ve yeterli sayıda öğretim elemanının yetişmemesine sebep olmaktadır.

Sonuç olarak Kahramanmaraş Belediyesi ve Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin çok nazik ve cömert misafirperverliğinde gerçekleştirilen "İlahiyat Fakülteleri Felsefe Tarihi Ana Bilim Dalı 3. Koordinasyon Toplantısı"nda, alanın temel problemleri ve yapılması gerekenler konusunda istişareler yapılmış, belirli sonuçlar elde edilmiş ve bu sonuçlar ortak bir bildiri haline getirilmiştir. Bu açıdan bu toplantının son derece verimli geçtiği söylenebilir. İleriki toplantılarda da özellikle, "Felsefe tarihi derslerinin öğrenci kazanımları," "derslerin ve konuların daha verimli nasıl işlenebileceği" vs. gibi önceden belirlenmiş konularda hazırlanarak istişare edildiğinde bu toplantıların daha verimli hale gelebileceği söylenebilir.

